

"בדד ישב"

הגאון רבי יעקב קמינצקי - הנה ודאי שאי אפשר לומר שהנגעים הם חולי, מחלה מדבקת ולפיכך ציוותה התורה 'בדד ישב', שהרי נפסק שהדבר תלוי בכהן, וכל זמן שלא טימאו הכהן, או שהוא לא נזקק לו, כמו בחתן או ברגל אינו טמא, ואם צרעת היא מחלה מדבקת, וכי בגלל זה לא תדבק בו המחלה?! גם עצם הדבר שמסרו בידו את האפשרות להטהר, באם יתלוש השיער הלבן. הרי זה כמו שמספרים בדיחה, שתפסו גנב ואסרוהו, היאך? קשרוהו בחבל, צד אחד קשרו בקיר, ואת הקצה השני הניחו בין שיניו, והזהירוהו שלא יעזוב את החבל... גם כאן שמסרו לידו את האפשרות לבחור בטומאה או טהרה, ויכול לבטל את עונש הבדידות שנגזר עליו... אלא ודאי עיקר עונש הנגעים הוא רק בשביל שיגלו מן השמים שהוא נזוף, והיא פשוטה כנבואה, ותיקונו שיהיה רחוק מבני אדם, והתבודדותו היא שתביאו לידי תשובה. נכון שביכולתו להתנהג שלא כשורה, אלא שלטובתו הוא, שלא תקלקלו חברת האדם, שהוא נזיזק על ידה. והרי הוא כמו מזיק וניזק שצריך שמירה מצד עצמו. ('אמת ליעקב' פר' תזריע)

מחוץ לעיר - מחוץ למחנה

המצורעים הידועים ביותר היו גיחזי ובניו, אשר גירשו מעירם, שומרון: "וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער - כמו שנאמר "בדד ישב מחוץ למחנה".
(רש"י מלכים ב' ד - ברוב השנים זו הפטרת השבת)

כתב הגאון רבי עקיבא אייגר: הקשה לי חכם - הרי שומרון לא היתה מוקפת חומה מימי יהושע בן נון, כמובא בבניא מלכים, שעמרי קנה את הר שומרון מאת שמר בככרים כסף, ויבן את ההר ויקרא את שם העיר שמר. משמע ששומרון נבנתה רק בימי עמרי. ותמה אותו חכם, הרי רק בעיר המוקפת חומה מימי יהושע משתלחים מצורעים מחוץ לעיר?!

והשבתי לו שה'תרגום יונתן' נזהר בזה ותרגם 'וזבין ית כרכא', כלומר, גם מקודם היה במקום כרך גדול, אלא שעמרי פיתח וחיזק את העיר וקראה שומרון, והעיר המקורית היתה בנויה כבר בימי יהושע.

בשו"ת "בני ציון" כתב: ותמהתי על גודל בקיאותו של הגאון רעק"א, איך לא הזכיר שהגמרא בסנהדרין (ק"ב) סוברת שעמרי הוא שבנה את שומרון - "מפני מה זכה עמרי למלכות, מפני שהוסיף כרך בארץ ישראל, שנאמר - "ויקן את ההר"?! אלא יש ליישב, אכן עמרי הוא אשר בנה את שומרון, רק בדעתו היתה להשוותה לירושלים, כפי שירושלים למלכי יהודה כך תהיה שומרון למלכי ישראל.

בשל כך גירשו את המצורעים משומרון, שלא תחסר שומרון מקדושת מחנה ישראל.

(ח"ב ס' ג' ד"ה עוד)

ולכן קראה 'שומרון', שהיא בגימטריא ירושלים. (מישרים מגיד')

בספר "הכתב והקבלה" תירץ תשובה שהיא חידוש דין: לשונם של ה"תורת כהנים" והמשנה בהלכות של שילוח מצורע הוא "מעירות המוקפות חומה". וכן כתב הרמב"ם 'דין המצורע שיהיה מחוץ לעיר ... ודבר זה בעירות המוקפות חומה בארץ ישראל בלבד' (הל' טומאת צרעת י' ז), ולא כתבו ענין מימות יהושע בן נון. משמעות הדבר היא, שמכל הערים המוקפות חומה המצורעים משתלחים, אף שאינן מוקפות חומה מימות יהושע.

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ תירץ, שבוודאי שומרון לא היתה מוקפת חומה מימות יהושע, וגיחזי ובניו לא היו מצורעים...

אם כך מדוע הוציאום מהעיר? יש לומר שיש שני סוגי צרעת: בבני ישראל היא צרעת ומטמאת, ובגוי אינו נגע ואינו מטמא, כי הוא חולי מדבק. ובגיחזי ובניו נדבקה-היתה צרעתו של נעמן, שהיה גוי. ושילחו אותם משומרון, לא מצד דיני צרעת, אלא בגלל שהיתה זו מחלה מדבקת.

("אהבת ינתן")

כעין זה כתב הגאון רבי יהוסף שווארץ, שארבעת המצורעים נשלחו משומרון לא על פי מצוות ותורת ה' של דיני שילוח מצורעים מן העיר, אלא בגלל שצרעת היא דבר מאוס.

מנהג זה לשלח את המצורעים מהעיר היה אפילו בגויים. עד היום פה עיר הקודש ירושלים סמוך לשער ציון, יש שם מגרש רחב ידיים אשר יושבים בו החולים המצורעים. אין איש עובר במקום משוקץ ונמאס זה, כי אם קרוביהם יביאו להם מדי יום ביומו מאכלים ויעמדו מרחוק, לבלתי נגוע בהם. נמצאים שם אנשים עשירים שיש להם בנים ונחלות, עבדים ושדות ועם כל זה גורשו מבתיהם.

אין ספק שאנשי שומרון גירשום לא מדין התורה אלא על פי חוק המדינה, ואין זה תלוי בהלכות חומה מימי יהושע בן נון אלא בכל עיר וכפר.

וזה שאמרו אותם מצורעים 'אם נבוא העיר', משמע שהדבר תלוי ברצונם, כי בעת צרה של רעב ומצור לא ישגיחו, בני העיר לא ישימו לב אם מצורע נכנס העירה. (ש"ת "דבר יוסף" י')

בירושלים, בצידו של שער ציון ובנחל קדרון היו בקתות חרות בהן גרו מצורעים בני כל הדתות, אף שעם השנים היחס אליהם מעט השתפר, והממשל הטורקי מינה פקיד אשר היה ממונה לספק להם אוכל, עדיין הם חיו בעליבות נוראה. גם היה אסור להם לצאת ממקומם. המראה היה קשה מאד - מעורר חלחלה. לפני כמאה וחמישים שנה, ברונים גרמנים שהדבר נגע ללבם הביאו להקמת בית החולים הנועד למצורעים בירושלים. (ס"ה)

שומרון בירת מלכות ישראל - "ויקרא שם העיר על שם שמר": "מורה על ההבדל בין ירושלים שנקראת לזכרון יראה ושלמות, ובין שומרון שנקרא על שם אדם בליעל".

(מלבי"ם מלכים א' ט"ז כ"ד)

סבסטיה: 'על חורבות שומרון בנה הורדוס עיר, וקרא לה סבסטיה, לכבוד הקיסר הרומי אוגוסטוס'. (כפתור פרח"י"א מסלול ד)

'סבסטי' היה כינויו היווני של אוגוסטוס. (מלחמות היהודים" א' כ"א)

סבסטיה הובאה במשנה: "פרדסי סבסטי" - האילנות שם מעולים מאד (רע"ב ערכין ג' ב). וכתב הערוך: סבסטיה, מקום ידוע הוא בארץ ישראל, שהוא יפה וחשוב.

אכן סבסטיה היתה עיר רומית מרשימה מאד, עצומת מימדים. רחוב העמודים בה מהווה שריד מדהים עד ימינו. במקום הנישא ביותר בנה הורדוס מקדש אלילי ענק לכבוד הקיסר - קראו 'אוגוסטיאום'. כדרכו בנה גם איצטדיון, תיאטרון, פורום, בסיליקה היפה והשמורה ביותר בארץ ועוד. העיר היתה מוקפת חומה, אשר שרידיה השתמרו להפליא, ארבעה ק"מ אורכה! (ס"ה)

לחידוד, נסיף בענין זה של שומרון - מה המשותף לשמות הערים הבאות: קיסריה, טבריה וסבסטיה. אלכסנדריה ואדריינפול. פטרבורג ויקטרינבורג, שרלורואה וקרלסבד, סט. לואיס וסאו פאולו, פורט סעיד ופורט פאיד?

תשובה: אלו ערים שנקראו על שמותיהם של קיסרים ומלכים. לדוגמא, נבאר מקצתן:

אדרינפול בטורקיה, על שם הקיסר אדריינוס. היתה מרכז יהודי חשוב, זו הקהילה היהודית הקדומה ביותר בטורקיה. (שמן שושנים)

אלכסנדריה, אלכסנדר מוקדון יסדה אותה וקראה על שמו. טבריה ע"ש הקיסר טיבריוס. (ועיין מהר"ץ חיות, רש"ש מגילה ו.) קיסריה, הורדוס בנאה כעיר נוכרית, וקראה על שם הקיסר אוגוסטוס.

"והנה הנגע בקירות הבית שקערורת ירקרקת". (י"ד ל"ו)

מעשה נורא - בחור בן תימן התערב עם חבריו כי הוא יגרום שכל יושבי בית הכנסת ירקקרו בשבת כמו עורבים... תמהו ולא הבינו היאך יוכל לעשות כן...

בשבת הקרובה חלה פרשת מצורע. הוא עלה לתורה וקרא את המילים 'שקערורות ירקקות', אלא שהוא טעה בכוונה - קרא את האותיות 'ק' בהגיית 'כ' ולא 'ק'...

כידוע, בני תימן מדקדקים מאד בהגיית קריאת התורה, בבית הכנסת שמתפלליו היו בני מחוז שרעב, התחוללה בעקבות כך מהומה, כולם צעקו לעברו 'ק' 'ק' לתקן אותו... סוף הסיפור הינו קשה מאד - הבחור לא הוציא את שנתו!!! (העולה מתימן)

אמרו חז"ל שהמצורע מביא ציפורים, כיון שהם מפטפות. שאלו את רבינו, הגאון רבי חיים קניבסקי, כל זה היה מובן אם צרעת היתה באה על איסור דברים בטלים, אבל מה עניינו ללשון הרע?!

השיב רבי חיים: 'למדנו שכאשר מדברים הרבה כבר מדברים גם לשון הרע - ברוב דברים לא יחדל פשע!'. (מאחורי הפרגוד)

פעם ישבו אנשים עם הגאון רבי מנדל זקס, חתנו של ה"חפץ חיים" ודיברו על הגאון רבי אלחנן וסרמן. רבי אלחנן עמד במרחק גדול. לאחר שסיימו אמר להם רבי אלחנן: "לא יפה שמדברים על אנשים..." (נר לשולחן שבת" מפ"י יד"י, ינו של רבינו הח"ח)

דיני צרעת אינם תלויים בבית המקדש, אלא נוהגים בכל זמן ובכל מקום. (חינוך קס"ט, רמב"ם הל' טומאת צרעת י"א ו')

אמר רבי יהודה: 'שבת' היתה לדרוש ברבים והלכתי לביתו של רבי טרפון' - הלך ליטול רשות מהרבי.

אמר לי: 'יהודה בני תן לי סנדלי ונתתי לו' - גדולה שימושה. פשט ידו לחלון ונתן לי מקל של ארז. אמר לי 'יהודה במקל הזה טיהרתי שלושה מצורעים!'

'למדתי מכאן שבע הלכות: היה זה ברוש, בראשו עלה, אורכו אמה, ומטהרים גם בזמן שאין בית המקדש קיים ובגבולים'. (תורת כהנים" נגעים א' י"ג)

מדוע בימינו לא נוהגים דיני טומאת צרעת? בשאלה זו דנו רבים הגאון בעל ה"תפארת ישראל" סיפר כי בילדותו הציע את השאלה לפני הגאון הגדול רבי עקיבא אייגר, אשר 'השיבני שגם הוא תמה על דבר זה, ושאינו לו תירוץ מתקבל על הדעת'. (הקדמה למס' נגעים" "מראה כהן" ל"ט)

תשובות מספר יש לשאלה זו:

לדעת רוב האחרונים הסיבה לכך היא, שבימינו אין כהנים מיוחסים, אשר רק הם רשאים להורות על בעל הנגע כי טמא הוא. איננו בקיאים במראות נגעים, מהו הלבן הנדרש. הטהרה לא תועיל, שהרי בין כה כולנו טמאים. (רדב"ז תרומות ז' ט', מנ"ח קס"ט, תולדות אדם ח"א, תפא"י שם, שאלת יעב"ץ ח"א קל"ו, ערוה"ש צ"ג י"ד, אור שמח)

נגע צרעת בזמן הזה...

'עתה בדור הזה נתפשט נגע צרעת בישובים ובכפרים, שמלמדי תינוקות מורים הוראה, איסור והיתר, כיון שהדרך בכל הכפרים, שנתפשט המנהג שקורין אנשי הישובים למלמדי תינוקות בשם 'רבי', אפילו הוא עם הארץ גדול שאינו יודע אפילו פירוש המילות של החומש...

ויש מלמדי תינוקות שמכנים אותם 'חבר', שיש להם הדרת זקן ובעלי צורה, אלא שהם מעולם לא למדו, ולא ידעו מה אומרים חכמים - פוסקים, ראשונים ואחרונים. רק שיש להם שולחן ערוך בלי פירוש וגם לבם בהוראה, וסוברים שזהו להם לכבוד ולתפארת שזכו להורות הלכה ... ואינם יודעים שאפשר המה אוכלים טריפות...

כל היושב על כסא ההוראה מוטל עליו להשיג על זה מאד בכל ממשלתו, שום מלמד לא יהיה מורה הוראה עד שבא מקודם לפניו... ויהא לו רשות לכך'. (קיצור של"ה, שבועות, עניני לימוד)

'עוד באתי להזהיר את העם יושבי פרזים, כפרים עם פחוזים, אשר דרכם לשכור מלמד לבניהם מקרא, משנה וגמרא, ולהורות נתנו לבניהם בין האיסור והמותר מכל צרכי הבית.

אחי ורעי, דעו כי איסור גדול הוא לסמוך עליהם, כי רבים חללים הפילו זה שאינו מגיע להוראה ומורה. גם נותן מכשול לפני המלמד, כי שכיר הוא ובא בשכרו, רוצה ולא רוצה, מחוייב לומר דעתו בעל כרחו שלא בטובתו. נמצא כי הוא חוטא ומחטיא'...

(ראשית ביכורים" - תוכחה מגולה)

זירת המצורעים - שנת פ"א 1321

מעט לפני גזירות "הדבר השחור" - בעקבות מגפת דבר קשה בצרפת, אמרו הנוצרים כי היהודים נתייעצו עם המצורעים שמחוץ לעיר, ותיאמו ביניהם להרעיל את הנוצרים בגלל שנאתם אליהם. אמרו: היהודים שונאים את אותו האיש, והמצורעים יש להם שנאה ליושבי הארץ על שלא היו מספקים להם די מזון. לכך העלילו שהיהודים הביאו את הרעל, והמצורעים הניחו אותו בנהרות.

המלך, בלי שאלה וחקירה תפס את היהודים, ועמדו בתפיסה תשעה חודשים. לבסוף המלך שהבין שהכל עלילת שווא, נתבייש ששם אותם במאסר על זאת. אמר, כי לא כלא אותם על עלילת הרעל, אלא כדי שיבואו לדת יש"ו הנוצרי.

היכו ויסרו אותם, ועמדו על קדושת ה' ונשרפו חמישה עשר אלף נפשות מישראל.

(שבט יהודה)

טענו הגויים כי חולי בלבול הדעת בא על ידי היהודים, שהטילו סם בבורות.

"וראה הכהן את הנגע". (י"ג)

הגאון רבי יוסף רזין, "הרוג'זובר" הסתפק מה דינו של כהן הרואה במשקפיים - "בתי עינים", האם יכול לראות את הנגע. (ש"ת" צפנת פענח" ח"ב)

ה"תפארת ישראל" כתב כי לראות נגע צריכים ראייה ברורה של הכהן! כעדות ראייה של קידוש החודש, שלא מועילה אם העדים ראו דרך זכוכית.

(נגעים ב' בעז"ח)

נראה שלכהן יהיה אסור ללבוש משקפיים בשעת העבודה, דהוי כתוספת בגדים. (ש"ת" דברי מלכאל" ד' ל"א ועיין עירובין קג; ואכמ"ל)

בבעלז מספרים פלאות על הרה"ק רבי אלימלך רובין מיברוב. בגיל שנתיים חלה באבעבועות, וכתוצאה מכך התעוור. בכתה אמו לפני אביה, ה"שר שלום" מבעלז. והוא ניחמה: "אני מבטיח לך שלא יחסרו לו העינים!"

כשגדל, השלים בשאר החושים את אשר חסר בשל עיוורונו. הוא היה בקי בכל הש"ס, וכן בארבעת חלקי שולחן ערוך!

סיפר האדמו"ר מנארול, שפעם נפל ספר בחדר הסמוך אליו, רבי אלימלך אמר תרימו את "תרומת הדשן!"

רבי אלימלך היה ידען גדול גם בחוכמות העולם. למשל, כששמע שריקה של קטר רכבת, אמר את מידת גובהה של הארובה. וכשהחלה הרכבת לנסוע, אמר את מספר הגלגלים שיש לקטר הזה וציין את גובהם...

פעם הזדמן עם אחיו לתחנת הרכבת בעיר סערט והביע את חשקו למשש בידיו את אחד הקטרים. אחרי שקיבל את הרשות ממנהל התחנה לעשות זאת, מישש רבי אלימלך את הקטר ולא הניח בורג אחד שלא נגע בו.

כשחזר לבית אחיו ביקש רבי אלימלך שיביאו לו שני קילו שעווה. חיממה וישב לכייר את הקטר. כשסיים, ראו שלא החסיר דבר, כייר את כל מה שנמצא בקטר, אפילו הברגים הקטנים. הכל מכוון להפליא...

(ס"ח)

ההיפך ממצורע

הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר היה אומר כי עינים שנפגמו בשמירתן, תקנתם היא התחזקות יתירה במידת עין טובה והשתדלות לראות טוב בכל דבר! (רחמי הרב" - מעשה רב)